

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА**

БЛОЦЕРКОВЕЦЬ МАРИНА АНАТОЛІВНА

УДК 378.147:377]:63](477)(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
Лазарєв Микола Остапович,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
професор кафедри менеджменту освіти
та професійної підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Барановська Лілія Володимирівна,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри педагогіки та
психології професійної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Євсюков Олександр Феліксівч,
Харківський національний аграрний
університет імені В. В. Докучаєва,
завідувач кафедри педагогіки,
психології та права.

Захист відбудеться 7 грудня 2017 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 218.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 6 листопада 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Теоретичні знання як інтелектуальний феномен найвищого порядку є вирішальним чинником прогресу у сучасному інформаційному суспільстві. Вища аграрна школа, посилюючи теоретичний аспект гуманітаризації освітнього процесу на основі інноваційних технологій, має забезпечити підготовку компетентних фахівців згідно з пріоритетними напрямками державної політики, окресленими у Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2012), Законі України «Про вищу освіту» (2014), Загальнодержавній комплексній програмі підтримки та розвитку українського села «Добробут через аграрний розвиток України» (2010), Концепції реформування і розвитку аграрної освіти (2011), Концепції реформування аграрної науки на основі інноваційної моделі (2015).

Сутністю освіти є розвиток творчих здібностей та професійних умінь особистості, а не лише оволодіння необхідною інформацією. Студенти аграрних спеціальностей мають досягти глибокого освоєння і застосування теоретичних знань, як спеціальних, так і гуманітарних, оволодіти іноземними мовами – інструментом збагачення професійної компетентності й комунікації у глобалізованому світі; розвинути моральні й лідерські якості, здібності до критичного і креативного мислення, комплексного, багаторівневого розв'язання фахових проблем, до ефективної співпраці з колегами, роботодавцями, клієнтами. Такі завдання можливо здійснити на основі застосування інноваційних освітніх технологій. Однак вивчення практичного досвіду засвідчує, що формування теоретичних знань гуманітарного характеру в аграрних ВНЗ недостатньою мірою базується на інноваційних ідеях і технологіях, зокрема, на технологіях евристичної освіти. Тому доцільно здійснити дослідження щодо з'ясування педагогічних умов застосування евристичних освітніх технологій для формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей.

Фундаментальною основою дисертаційної роботи є наукові праці, в яких: обґрунтовано філософські, психологічні і педагогічні підходи до формування теоретичних знань (Д. Белл, В. Давидов, І. Зязюн, П. Копнін, Ж. Піаже, М. Полані, Б. Урзалін, Н. Чайченко, М. Шеллер та ін.); визначено теоретичні концепції гуманістичної, особистісно зорієнтованої освіти (І. Бех, В. Бугрій, О. Козлова, В. Кремень, І. Лернер, О. Михайличенко, В. Паламарчук, О. Пехота, О. Савченко, А. Сбруєва, О. Сухомлинська та ін.); з'ясовано теоретичні основи професійної підготовки фахівців аграрного профілю (Л. Аврамчук, Л. Барановська, І. Бендера, Л. Головка, О. Заболотний, С. Заскалета, О. Євсюков, Л. Кліх, В. Манько, В. Мозговий, Н. Ничкало, П. Підкасистий, В. Рибалка, Л. Сподін, Я. Цехмістер, С. Якубовська та ін.); розроблено теоретичні і методичні засади інноваційної освіти (В. Беспалько, П. Вейл, О. Єременко, В. Курок, В. Лозова, К. Мітіо, О. Міхеєнко, Г. Ніколаї, І. Нонака, Х. Такеучі, О. Устименко-Косоріч, О. Чашечникова); виявлено

сутність, принципи і методи евристичного навчання як оптимальної системи для підвищення якості професійної підготовки (В. Андреев, Г. Армстронг, М. Боритко, А. Король, Б. Коротяєв, М. Лазарев, Р. і Р. Майєри, В. Пушкін, О. Семенов, А. Хуторської та ін.).

Особливий інтерес становлять наукові праці, присвячені питанням евристичної підготовки студентів технічних спеціальностей (О. Собаєва), евристичної діалогової діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (О. Кондратюк, І. Проценко, А. Уварова та ін.); діагностики й оцінки евристичної навчальної діяльності студентів (Д. Будянський, О. Демченко, О. Кривонос, О. Лазарева, Т. Плохута, Л. Рибалко, Н. Усенко та ін.); проблемам розвитку та використання евристичних освітніх технологій в Україні та за кордоном (Н. Громова, І. Зайцева, К. Лазарева, О. Попова, Л. Сірик та ін.).

Теоретичний аналіз наукових джерел, вивчення практичного досвіду формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей дали змогу виявити низку суперечностей, зокрема, між:

- об'єктивними потребами суспільства у майбутніх фахівцях аграрних спеціальностей з необхідним рівнем теоретичних знань гуманітарного характеру та їх недостатньою сформованістю у студентів вищої аграрної школи;

- актуальністю інноваційного підходу до формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін у майбутніх фахівців аграрного профілю та недостатньо системним і творчим характером їх формування з переважанням традиційних (репродуктивних та інформаційно-описових) методів;

- ефективністю використання евристичних освітніх технологій та недостатньою розробленістю педагогічних умов їх застосування для формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Отже, актуальність означеної проблеми, соціально-педагогічне, теоретичне і практичне значення, необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації **«Формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою комплексного дослідження кафедри педагогічної творчості та освітніх технологій Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Творча самореалізація особистості в контексті евристичної освітньої технології» (ДР № 011U005731). Тему дисертації узгоджено в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 18 червня 2013 р.) та уточнено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (протокол № 3 від 26 вересня 2016 р.).

Мета дослідження – розробка, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування теоретичних знань

студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін на основі евристичних освітніх технологій.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. З'ясувати теоретичні основи вивчення гуманітарних дисциплін студентами аграрних спеціальностей.

2. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови і специфіку застосування евристичних освітніх технологій для формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

3. Експериментально перевірити модель і педагогічні умови формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (педагогіки, психології, іноземної мови) на основі евристичних освітніх технологій.

4. Розробити навчально-методичне забезпечення формування теоретичних знань з гуманітарних предметів у студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних освітніх технологій.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка студентів аграрних спеціальностей.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін у студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних освітніх технологій.

Методологічною основою дослідження є діалектичний взаємозв'язок, взаємозумовленість і єдність явищ об'єктивної реальності; філософські, психологічні та педагогічні положення про теоретичні знання як інтелектуальний феномен найвищого порядку; принципи евристичної освіти щодо пізнання і проектування освітньої діяльності; взаємозв'язок і взаємодія евристичного, компетентнісного, особистісного, синергетичного підходів у процесі формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей та забезпечення їх готовності до професійної діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів** науково-педагогічного дослідження, а саме:

теоретичні: структурно-функціональний і порівняльний аналіз, синтез, узагальнення – для вивчення наукових джерел, нормативної документації, змісту навчальних планів, програм, навчально-методичних комплексів; для виявлення сучасного стану дослідженості проблеми, встановлення рівнів і критеріїв сформованості теоретичних гуманітарних знань студентів аграрних спеціальностей; систематизація – для уточнення змісту понять, з'ясування педагогічних умов освоєння теоретичних знань гуманітарного характеру у студентів-аграріїв; моделювання – для розробки моделі формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей; *емпіричні*: бесіда, анкетування, спостереження – для виявлення рівня оволодіння теоретичними знаннями до і після проведення дослідно-експериментальної роботи; експертна оцінка, педагогічний експеримент – для перевірки ефективності моделі і визначених педагогічних умов формування у студентів теоретичних знань з гуманітарних дисциплін; презентація та захист

освітніх продуктів – для діагностики й оцінки рівнів сформованості у студентів теоретичних знань з гуманітарних дисциплін; *методи математичної обробки* одержаних результатів для перевірки кількісного та якісного аналізу результатів експериментальної роботи, встановлення достовірності висновків дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідна робота проводилася у Сумському національному аграрному університеті, Одеському державному аграрному університеті, Ніжинському агротехнічному інституті, Національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова. На різних етапах дослідження було залучено 540 студентів-магістрантів, 42 викладачі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

вперше з'ясовано теоретичні основи вивчення гуманітарних дисциплін студентами аграрних спеціальностей: засвоєння теоретичних гуманітарних знань як методологічної бази професійної діяльності; виокремлення змісту гуманітарних дисциплін відповідно до професійних потреб фахівця-аграрія (здатність до ефективної співпраці з колегами, роботодавцями, клієнтами, становлення моральних і лідерських якостей); визначено та обґрунтовано педагогічні умови (діалогова конструктивна взаємодія студентів і викладача в освоєнні майбутніми аграріями евристичних освітніх технологій; надання процесу вивчення гуманітарних дисциплін фахової спрямованості за допомогою створення і розв'язання евристичних професійних ситуацій, активне залучення студентів до діагностики результатів евристичної діяльності й рівнів сформованості теоретичних гуманітарних знань) і специфіку застосування евристичних освітніх технологій для формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей; розроблено модель формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін у студентів аграрних ВНЗ, що включає теоретично-базовий, процесуально-продуктивний, діагностично-оціночний блоки, відображає цілісний педагогічний процес формування гуманітарних теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей;

уточнено зміст понять «теоретичні знання з гуманітарних дисциплін», «евристичні освітні технології», «евристична професійна ситуація»;

подальшого розвитку набули зміст, форми і методи організації освітнього процесу, спрямованого на формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей; критерії, показники і рівні сформованості теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін в аграрних ВНЗ.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблено і впроваджено в освітній процес аграрних ВНЗ навчально-методичне забезпечення, що містить навчально-методичний посібник «Евристичні технології у формуванні теоретичних знань студентів-аграріїв», присвячений оволодінню студентами-магістрантами технологіями евристичної освіти для успішного формування теоретичних знань, робочу навчальну програму з дисциплін «Ділова англійська мова (професійного спрямування)», «Педагогіка вищої школи». Розроблено евристичні творчі завдання професійного

спрямування з курсу «Психологія управління та конфліктологія», різнорівневі евристичні завдання для контрольного та тематичного зрізів знань з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)». Застосовано діагностичний комплекс для оцінювання освоєних теоретичних знань та розв'язання студентами аграрних спеціальностей евристичних професійних ситуацій.

Основні результати дослідження, навчально-методичне забезпечення формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін на основі евристичних технологій можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії і практики вищої аграрної освіти, організації самостійної роботи студентів, у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників аграрних ВНЗ, у підготовці посібників, програм навчальних дисциплін, у діяльності студентських наукових гуртків гуманітарного спрямування.

Результати дослідження **упроваджено** в освітній процес Сумського національного аграрного університету (довідка № 2795 від 20.10.16 р.), Одеського державного аграрного університету (довідка № 907 від 27.09.16 р.), Ніжинського агротехнічного інституту (довідка № 375/2014 від 14.10.16 р.), Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова (довідка № 0710/2015 від 16.10.16 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях, зокрема *міжнародних*: «Ефективні інструменти сучасних наук» (Прага, 2013), «Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей» (Київ, 2014), «Дидактика Яна Амоса Коменського» (Умань, 2014), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2015), «CADES Міжнародній конференції з питань освіти, педагогіки та гуманітарних досліджень» (Сент-Луїс, штат Міссурі, США, 2016), «Стан, проблеми та перспективи педагогічних досліджень і соціальної роботи» (Сладковічево, Словачька Республіка, 2016); *всеукраїнських*: «Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки та перепідготовки освітянських кадрів» (Київ, 2015), «Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті» (Суми, 2016); *міжрегіональній з міжнародною участю* «Педагогічне забезпечення творчої самореалізації особистості в інноваційній освіті» (Суми, 2013).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 18 одноосібних наукових праць: 1 монографія, 7 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, з яких 4 – у виданнях, що входять до наукометричної бази Index Copernicus; 1 стаття в наукометричному виданні України; 1 стаття в зарубіжному наукометричному виданні; 7 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (259 найменувань, із них 39 – іноземними мовами) і

8 додатків. Робота містить 8 таблиць і 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 239 сторінки, основний текст дисертації викладено на 185 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, розкрито методологічну і теоретичну основи, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, їх вірогідність; описано методи наукового пошуку; подано інформацію про апробацію і впровадження отриманих результатів, представлено перелік публікацій автора за темою дисертації, схарактеризовано її структуру та обсяг.

У першому розділі **«Формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних технологій»** здійснено аналіз теоретичних основ вивчення гуманітарних дисциплін з використанням інноваційних технологій студентами аграрних спеціальностей; з'ясовано специфіку евристичного формування теоретичних знань у процесі вивчення студентами аграрних спеціальностей гуманітарних дисциплін.

На основі аналізу законодавчо-нормативних джерел виявлено, що згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 266, яка набрала чинності з 1 вересня 2015 року, галузь знань «Аграрні науки і продовольство» об'єднує 8 аграрних спеціальностей (агрономія, захист і карантин рослин, садівництво та виноградарство, технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, лісове господарство, садово-паркове господарство, водні біоресурси та аквакультура, агроінженерія). З'ясовано, що на 2017 рік, згідно з даними Держкомстату України, підготовку фахівців для аграрної галузі здійснюють 19 вищих навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації, 116 технікумів і коледжів та 302 професійно-технічні навчальні заклади сільськогосподарського профілю. У системі вищих аграрних навчальних закладів України реалізується ступенева підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Молодший спеціаліст» (63 спеціальності); «Бакалавр» (40 напрямків); «Магістр» (80 спеціальностей).

Узагальнення і систематизація наукових праць (Л. Аврамчук, Л. Барановська, Ю. Бабанський, І. Бендера, І. Бех, Л. Головка, С. Заскалета, І. Зязюн, В. Манько, І. Ляшенко, П. Лузан, Ю. Ніколаєнко, Н. Ничкало, О. Падалка, П. Підкасистий, В. Рибалка, О. Савченко, В. Семиченко, Я. Цехмістер та ін.) дали змогу виділити теоретичні основи вивчення гуманітарних дисциплін майбутніми аграріями, а саме: засвоєння теоретичних знань як методологічної бази професійної діяльності; виокремлення змісту гуманітарних дисциплін відповідно до професійних потреб фахівця-аграрія (здатність до ефективної співпраці з колегами, роботодавцями, клієнтами, становлення моральних і лідерських якостей).

Порівняльний аналіз практичного досвіду аграрної освіти зарубіжних країн (Франція, США, Японія, Польща) доводить, що посилення гуманітарної складової професійної підготовки сприяє формуванню у студентів-аграріїв

наукового світогляду, самостійності, розвитку фахових творчих умінь, критичного мислення.

Здійснений огляд філософських досліджень (П. Копнін, С. Кримський, В. Степін, К. Поппер, М. Шеллер, В. Шинкарук та ін.), доводить, що *теоретичне знання* – це особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, яка характеризується усвідомленням їхньої істинності. Теоретичні знання виражаються у формі узагальнених уявлень, понять, положень, ідей, принципів, законів. Первинний рівень теоретичного знання формується на основі якісної переробки емпіричного знання засобами й формами раціонального і творчого (евристичного) мислення, організується у відносно замкнені системи абстракцій – концепції, гіпотези, наукові теорії, їх асоціації тощо. Встановлено, що психолого-педагогічні засади формування теоретичних знань розкрито у змістово-генетичній теорії (В. Давидов, Д. Ельконін), теорії поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізін); методиці формування теоретичних знань на основі методів і технологій інноваційної, зокрема евристичної, освіти (В. Андреев, Д. Богоявленська, А. Король, Б. Коротяєв, А. Сбруєва, О. Семенов, А. Хуторської та ін.); теорії засобів та організаційних форм освітнього процесу (Г. Аверкієва, С. Герус, Н. Головкин, М. Гузик, М. Зуєва, С. Кобернік, О. Козлова, В. Онищук та ін.); встановлення критеріїв і показників сформованості теоретичних знань (Л. Лагунова, Т. Коршак, В. Паламарчук та ін.).

Аргументовано, що у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. значний вплив на формування теоретичних знань і способів їх застосування мають концепції педагогічної творчості та евристичної освіти вітчизняних і зарубіжних дослідників (В. Андреев, Г. Армстронг, М. Боритко, А. Король, Б. Коротяєв, М. Лазарєв, В. Лозова, А. Маслоу, П. Фрейре, А. Хуторської та ін.).

З'ясовано, що основу евристичної освіти складають евристичні ідеї і технології, які, на відміну від репродуктивного засвоєння готових знань, ґрунтуються на активному пошуку, знаходженні, індивідуальній трансформації навчальної інформації, створенні власних пізнавальних продуктів. Евристичний підхід забезпечує розвиток критичного, конструктивного і креативного мислення, формування професійних компетентностей фахівця, його здатність в умовах невизначеності самостійно створювати необхідні знання та вміння.

Узагальнення та систематизація наукових праць засвідчили, що результативність процесу освоєння теоретичних знань на основі евристичних технологій забезпечується завдяки задіянню комплексу важливих педагогічних чинників, зокрема: а) мотивації студентів до створення й компетентного захисту особистісно значущих освітніх творчих продуктів; б) використанню діагностично-критеріального комплексу для об'єктивної оцінки й удосконалення означених продуктів; в) навчанню студентів методам і механізмам евристичної діяльності («аналіз через синтез», аналогії та асоціації, способи запитальної діяльності, інтерактивна діалогічна взаємодія тощо); г) освоєнню різних видів евристичної діяльності студентів і викладача – пошукової, конструктивної, креативної.

Зважаючи на означену специфіку евристичних освітніх технологій для формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, встановлено необхідність розробки та наукового обґрунтування відповідних педагогічних умов.

У другому розділі **«Обґрунтування педагогічних умов формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних технологій»** з'ясовано стан сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей; визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування теоретичних знань на основі евристичних освітніх технологій; розроблено модель формування теоретичних знань майбутніх аграріїв у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін та іноземних мов за професійним спрямуванням.

Для з'ясування стану сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей було визначено критерії та їх показники, а саме: *мотиваційний* (усвідомлення необхідності теоретичних знань гуманітарних дисциплін для виконання професійних обов'язків в аграрному секторі, соціальної відповідальності майбутнього аграрія, детермінованість, лідерські якості); *операційний* (свідоме застосування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін у фаховій діяльності аграрія, творчий підхід до осмислення теоретичних знань гуманітарного характеру та їх використання фахівцем-аграрієм); *діагностичний* (наявність рефлексивних умінь, усвідомлене використання критеріїв та показників сформованості гуманітарних теоретичних знань у процесі захисту, оцінювання, самокорекції освітніх продуктів фахового спрямування студентів – майбутніх аграріїв; здатність аналізувати і прогнозувати перебіг і результати діяльності аграрія).

Відповідно до визначених критеріїв і показників, на констатувальному етапі педагогічного експерименту було встановлено й описано такі рівні сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін майбутніх аграріїв: високий, достатній, середній, початковий. Констатувальний етап педагогічного експерименту, до якого було залучено 540 студентів-магістрантів Сумського національного аграрного університету, Одеського державного аграрного університету, Ніжинського агротехнічного інституту та Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, засвідчив, що високий і достатній рівні сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей за означеними критеріями становили 1,5% і 12,5%. Натомість, середній і початковий рівні сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних ВНЗ склали за всіма критеріями відповідно 56,3% і 29,7%.

Систематизація й узагальнення філософських та психолого-педагогічних джерел дозволило визначити *педагогічні умови* формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін майбутніх фахівців аграрних спеціальностей як спеціально створені чинники для успішної реалізації основних видів пізнавально-творчої і професійної діяльності майбутніх фахівців.

З'ясовано, що для успішного формування студентами аграрних спеціальностей теоретичних знань з гуманітарних дисциплін ефективним є уведення в освітній процес методів і механізмів евристичної діяльності як способів активізації та інтенсифікації засвоєння знань і спрямування учасників освітнього процесу на освоєння рівнів, критеріїв, показників сформованості теоретичних знань з метою їх використання у навчальних ситуаціях. Визначено педагогічні умови формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін на основі евристичних освітніх технологій, а саме:

- діалогова конструктивна взаємодія студентів і викладача в освоєнні майбутніми аграріями евристичних освітніх технологій;
- надання процесу вивчення гуманітарних дисциплін професійної спрямованості за допомогою застосування евристичних професійних ситуацій;
- активне залучення студентів до діагностики результатів евристичної діяльності й рівнів сформованих теоретичних знань.

Аргументовано, що розроблені педагогічні умови є системоутворювальним чинником процесу формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у системі вивчення гуманітарних дисциплін. У розділі представлено модель формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (педагогіки, психології, іноземної мови) на основі евристичних освітніх технологій (рис. 1). Доведено, що подана модель – це складна, відкрита, динамічна система, спрямована на реалізацію мети і завдань та побудована з урахуванням евристичного, компетентнісного, особистісного, синергетичного підходів, що охоплює взаємопов'язані блоки: теоретично-базовий, процесуально-продуктивний та діагностично-оцінювальний.

Теоретично-базовий блок включає законодавчу базу, психолого-педагогічні засади формування теоретичних знань, принципи евристичної освіти.

Процесуально-продуктивний блок відображає засвоєння студентами методів і механізмів евристичної освіти для створення зовнішніх (евристичних професійних ситуацій, творчих проектів тощо) та внутрішніх освітніх продуктів (сформованих мотивів та умінь застосовувати теоретичні знання, освоєні при вивченні гуманітарних дисциплін). Евристичний підхід зумовив вибір форм (лекції прямої дії, інтерактивна діалогова діяльність, тренінги тощо); методів (рольові та ділові ігри, «аналіз через синтез», підготовка та захист презентацій, проектів тощо); засобів (евристичні творчі різномірівневі завдання, евристичне занурення тощо).

Діагностично-оцінювальний блок містить процедури, критерії і показники евристичної діагностики, що уможливорює визначення рівнів сформованості гуманітарних теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей.

Рис. 1. Модель формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін

Прогнозованим результатом застосування евристичних освітніх технологій в процесі вивчення гуманітарних дисциплін є сформованість у студентів аграрних спеціальностей теоретичних знань з гуманітарних дисциплін за мотиваційним, операційним та діагностичним критеріями.

З'ясовано, що ефективність представлених педагогічних умов і моделі формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей вимагали експериментальної перевірки у практичному процесі вивчення гуманітарних дисциплін аграрного ВНЗ.

У третьому розділі **«Дослідно-експериментальна робота з формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних технологій у процесі вивчення гуманітарних дисциплін»** висвітлено організацію та хід формувального етапу педагогічного експерименту; підготовлено навчально-методичне забезпечення процесу вивчення гуманітарних дисциплін аграрного ВНЗ; охарактеризовано зміст діяльності студентів магістратури аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, проаналізовано та узагальнено результати формувального експерименту.

Мета педагогічного експерименту полягала у впровадженні моделі формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів магістратури аграрних спеціальностей на основі розроблених і обґрунтованих педагогічних умов. До формувального етапу педагогічного експерименту було залучено 261 студента магістратури Сумського національного та Одеського державного аграрних університетів. Із них 130 осіб – контрольна група (КГ), 131 особа – експериментальна група (ЕГ), які знаходилися в однакових стартових умовах. Спрогнозовано, що очікуваного результату з формування теоретичних знань у процесі вивчення студентами гуманітарних дисциплін можна досягти лише завдяки комплексному застосуванню визначених та обґрунтованих педагогічних умов.

Педагогічний експеримент здійснювався з практичним використанням вимог до професійної освіти (С. Батишев, Б. Коротяєв, В. Лозова та ін.): досягнення глибокого освоєння теоретичних знань гуманітарного характеру з обов'язковою самостійною діяльністю студентів (основна стадія); конкретизація і поглиблення освоєних теоретичних знань у ситуаціях реальної професійної діяльності (спеціальна стадія); здійснення діагностичних процедур для виявлення рівня сформованості теоретичних знань та умінь їх застосування з подальшим усуненням причин виявлених недоліків.

Відповідно до першої педагогічної умови зміст психолого-педагогічних дисциплін було збагачено темами евристичного спрямування, а саме: «Технології евристичної освітньої діяльності в сучасній вищій освіті»; «Педагогічна діагностика перебігу та результатів евристичної освітньої діяльності»; «Пошуково-творча діяльність аграрія з використанням гуманітарних знань», «Бар'єри у професійній творчості фахівця-аграрія» та ін. і відповідним навчально-методичним забезпеченням,

що реалізувалися, зокрема, на «лекціях прямої дії» (за методиками Б. Коротяєва і М. Лазарєва).

Констатовано, що залучення студентів-аграріїв до евристичної освітньої діяльності сприяло зростанню мотивації до творчого виявлення сутності і значущості теоретичних знань для майбутньої фахової діяльності аграріїв, уточненню та узагальненню основних положень з використанням механізмів і методів евристичних технологій (серії евристичних запитань, аналогій, згорнутих і розгорнутих визначень, доказів та аргументів) на особистісному рівні.

Створення і захист студентами-магістрантами значущих для них освітніх продуктів на семінарах та практичних заняттях з іноземних мов за професійним спрямуванням і психолого-педагогічних дисциплін (доповіді-презентації «Аграрій-фахівець: особистісні і професійні якості», «Моральні засади аграрних професій», «Евристична діяльність керівника аграрного підприємства» тощо, діалоги на професійні проблемні теми, індивідуальні і колективні проекти «Якою ми бачимо завтрашню аграрну Україну», «Моя спеціальність: європейський і національний виміри» тощо) стимулювало студентів до активізації самостійної творчої діяльності та усвідомлення професійного обов'язку та соціальної відповідальності.

Реалізація другої педагогічної умови передбачала надання процесу освоєння теоретичних знань чіткої професійної спрямованості. На семінарських та практичних заняттях з педагогіки, психології, іноземних мов, під час магістерського стажування було задіяно евристичні професійні ситуації як цілеспрямовані, професійно необхідні форми і способи евристичної діяльності студентів-аграріїв: контакти з роботодавцями, з менеджерами і виконавцями в установах проходження виробничої практики або працевлаштування після університету, участь у міжнародних проектах аграрного спрямування тощо. Такі евристичні професійні ситуації, як «Співбесіда з іноземним роботодавцем», «Презентація і захист професійних винаходів», «Рольове розв'язання професійної ситуації», «Ігрове проектування», «Тренінг професійного та особистісного розвитку майбутнього аграрія», «Школа молодіжного лідерства» та ін. стимулювали студентів до аналізу ситуацій професійного спрямування, застосування освоєних теоретичних знань гуманітарного характеру, вибору оптимальних варіантів та складання планів їх реалізації, знаходження можливості посилення престижності вітчизняного аграрного сектору, професійного і кар'єрного зростання.

Відповідно до третьої педагогічної умови відбувалося залучення студентів до діагностики й оцінки результатів евристичної діяльності. Було презентовано продукти пошуково-творчої, конструктивної і креативної роботи студентів-аграріїв у вигляді створених проектів і творчих доповідей однокурсникам і студентам молодших курсів. Виконання студентами проектних робіт (наприклад, «Стан і структура аграрного сектору у США, Великій Британії, Україні», «Зміст професійної діяльності інженера-

технолога в Україні та за кордоном», «Використання високих технологій в аграрних галузях України та Німеччини» та ін.) передбачало проходження етапів діагностики, оцінювання і вдосконалення (на основі попередньо розроблених критеріїв та показників) результатів діяльності з використанням таких технологій, як порівняння з аналогічними роботами, взаємоперевірка, впровадження системи коротких рецензій, аналіз та узагальнення причин допущених помилок і недоліків із використанням розробленого діагностичного комплексу. Встановлено, що активне залучення студентів до участі у діагностиці евристичної освітньої діяльності сприяло формуванню їх відповідальності за виконану справу, самостійному особистісному зростанню, завдяки своєчасному виявленню й виправленню недоліків і помилок, освоєнню критеріїв і показників сформованості теоретичних знань гуманітарного характеру.

Результати виконаних студентами контрольних зрізів знань за розробленими багаторівневими евристичними творчими завданнями дозволили визначити зміни у рівнях сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін після закінчення дослідно-експериментальної роботи. Педагогічна діагностика, проведена на основі розроблених критеріїв і показників, з використанням методів математичної обробки інформації, засвідчила, що завдяки комплексному впровадженню педагогічних умов і реалізації моделі формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей забезпечило в експериментальних групах (ЕГ) зростання рівнів сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін за всіма критеріями – мотиваційним, операційним, діагностичним (табл.1).

Аналіз змін за мотиваційним критерієм (високий рівень: в ЕГ зріс із 1,8% до 19,2%; у КГ – із 1,5 до 9,1%; достатній рівень: в ЕГ зріс із 13,6% до 42,8%; у КГ – із 12,5 до 27,4%) показав, що студенти ЕГ з високим та достатнім рівнями сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін у порівнянні зі студентами КГ більш чітко усвідомлювали значення і цінність теоретичних знань з гуманітарних дисциплін для майбутньої професійної діяльності. З'ясовано, що у таких студентів спостерігалася більш інтенсивна динаміка формування таких професійно-гуманітарних якостей, як професійний обов'язок, соціальна відповідальність, людяність, лідерські якості. Студенти ЕГ з високим та достатнім рівнями сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін за операційним критерієм (високий рівень: в ЕГ зріс із 1,4% до 17,4%; у КГ – із 1,1 до 4,2%; достатній рівень: в ЕГ зріс із 13,6% до 39,8%; у КГ – із 12,4 до 30,3%) характеризувалися самостійністю та усвідомленістю у застосуванні теоретичних знань з гуманітарних дисциплін у професійно орієнтованій діяльності, здебільшого творчим підходом до теоретичного осмислення засвоєних понять, положень і концепцій, уміннями вести професійний діалог.

Високий та достатній рівні сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін за діагностичним критерієм (високий рівень: в ЕГ зріс із 2,1% до 18%; у КГ – із 1,7 до 12,4%; достатній рівень: в ЕГ зріс із

13,5% до 46,5%; у КГ – із 12,9 до 34,5%) було виявлено у студентів, які відрізнялися рефлексивними і діагностичними вміннями, усвідомленим використанням критеріїв та показників якості у процесі захисту, оцінювання, корекції та самокорекції навчальної продукції; здатністю аналізувати і прогнозувати професійно орієнтовані ситуації та могли отриманий досвід використовувати у професійній діяльності.

Таблиця 1

Рівні сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей (%)

Мотиваційний критерій				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
високий	1,5	1,8	9,1	19,2
достатній	12,5	13,6	27,4	42,8
середній	58,3	57,5	56,2	30,2
початковий	27,7	27,1	7,3	7,8
Операційний критерій				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
високий	1,1	1,4	4,2	17,4
достатній	12,4	13,6	30,3	39,8
середній	53,8	51,9	53,3	36
початковий	32,7	33,1	12,2	6,8
Діагностичний критерій				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
високий	1,7	2,1	12,4	18
достатній	12,9	13,5	34,5	46,5
середній	56,3	55,2	40,5	29,2
початковий	29,1	29,2	12,6	6,3

Таким чином, проведене дослідження теоретично й експериментально підтвердило позитивний вплив реалізації розробленої моделі і визначених педагогічних умов для формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних технологій.

Здійснений теоретичний пошук, проведена експериментальна робота дають можливість зробити такі **висновки**:

1. З'ясовано теоретичні основи вивчення гуманітарних дисциплін студентами аграрних спеціальностей: засвоєння теоретичних гуманітарних знань як методологічної бази професійної діяльності; виокремлення змісту гуманітарних дисциплін відповідно до професійних потреб фахівця-аграрія. Встановлено, що формування теоретичних знань з педагогіки, психології й іноземних мов є важливою складовою професійної підготовки майбутніх аграріїв. Доведено, що теоретичне знання з гуманітарних дисциплін – це особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, їх постійної

оновлюваності і практичної значущості, що є базою для формування моральних і лідерських якостей, здатності до ефективної співпраці з колегами, роботодавцями, клієнтами, усвідомлення професійного обов'язку та соціальної відповідальності, прагнення до особистісного і професійного самовдосконалення. Визначено, що ефективно засвоєння гуманітарних понять, узагальнюючих положень, ідей, принципів, законів успішно відбувається на основі евристичних освітніх технологій.

2. Науково обґрунтовано педагогічні умови формування теоретичних знань у студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних технологій як спеціально створені чинники для успішної реалізації основних видів пізнавально-творчої і професійної діяльності майбутніх фахівців. З'ясовано, що такими необхідними і достатніми чинниками стали: діалогова конструктивна взаємодія студентів і викладача в освоєнні майбутніми аграріями евристичних освітніх технологій; надання процесу вивчення гуманітарних дисциплін фахової спрямованості за допомогою створення і розв'язання евристичних професійних ситуацій; активне залучення студентів до діагностики результатів евристичної діяльності і рівнів сформованості теоретичних гуманітарних знань.

Визначено, що специфіка застосування евристичних освітніх технологій для формування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін полягає у розвитку творчої мотивації, конструктивного і креативного мислення, рефлексивних здібностей студентів-аграріїв, освоєнні способів діалогічної взаємодії, систематичному створенні особистісно значущої для студентів освітньої продукції.

3. Експериментально перевірено модель і педагогічні умови формування теоретичних знань студентів-аграріїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (педагогіки, психології, іноземних мов) на основі евристичних освітніх технологій. Встановлено, що модель, яка розроблена із застосуванням евристичного, компетентнісного, особистісного, синергетичного підходів, складається з теоретично-базового, процесуально-продуктивного та діагностично-оціночного блоків, відображає цілісний педагогічний процес формування гуманітарних теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей. Виявлено суттєве зростання частки студентів – майбутніх аграріїв – з високим і достатнім рівнями сформованості теоретичних знань з гуманітарних дисциплін: на 16,4% та 29,5% в експериментальних групах у порівнянні зі студентами контрольних груп, відповідно на 7,1% та 18,1%.

4. Розроблено навчально-методичне забезпечення формування теоретичних знань з гуманітарних предметів у студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних освітніх технологій, що включає: створення евристичних професійних ситуацій, творчих проектів, лекції прямої дії, інтерактивну діалогову діяльність, тренінги, рольові та ділові ігри, підготовку та захист презентацій, евристичні творчі різномірні завдання, евристичне занурення, діагностичний комплекс для оцінювання

евристичних професійних ситуацій на заняттях з гуманітарних дисциплін, навчально-методичний посібник «Евристичні технології у формуванні теоретичних знань студентів-аграріїв» (з навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи»); різнорівневі евристичні завдання для контрольного та тематичного зрізів знань та робочу програму (з навчальної дисципліни «Ділова іноземна мова (за професійним спрямуванням)»); евристичні творчі завдання професійного спрямування (з навчальної дисципліни «Психологія управління та конфліктологія»).

Експериментальна робота довела ефективність застосування навчально-методичного забезпечення процесу формування й практичного застосування теоретичних знань з гуманітарних дисциплін студентів аграрних спеціальностей на основі евристичних освітніх технологій.

Водночас, проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Подальшого наукового вивчення, зокрема, потребує проблема використання евристичних освітніх технологій у процесі гуманітаризації професійної підготовки майбутніх фахівців аграрних спеціальностей, розвитку професійних компетентностей майбутніх аграріїв на основі сформованих теоретичних знань гуманітарного характеру.

Список праць, опублікованих за темою дисертації

Монографія:

1. Білоцерковець М. А. Формування теоретичних знань майбутніх аграріїв у процесі професійної підготовки : [монографія] / М. А. Білоцерковець. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. – 180 с.

Навчально-методичний посібник:

2. Білоцерковець М. А. Евристичні технології у формуванні теоретичних знань студентів-аграріїв : навчально-методичний посібник / М. А. Білоцерковець. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. – 120 с.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дослідження:

3. Білоцерковець М. А. Співвідношення теоретичного та емпіричного знання у навчальному процесі / М. А. Білоцерковець // Проблеми сучасної педагогічної освіти – Ялта, 2013. – Вип. 41, ч. 3. – С. 391–396.

4. Білоцерковець М. А. Психолого-педагогічні концепції визначення теоретичних знань та їх значення для підготовки спеціалістів / М. А. Білоцерковець // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць. – Київ, 2013. – № 21 (31). – С. 10–13.

5. Білоцерковець М. А. Оволодіння механізмами евристичної діяльності / М. А. Білоцерковець // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми, 2014. – № 8 (42). – С. 316–322.

6. Білоцерковець М. А. Діагностичні процедури контролю та оцінювання при визначенні рівня освоєння нових теоретичних знань / М. А. Білоцерковець // Український психолого-педагогічний збірник : науковий журнал. – Львів, 2014. – № 3 (03). – С. 20–23.

7. Білоцерковець М. А. Діагностично-критеріальний інструментарій евристичного експерименту / М. А. Білоцерковець // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми, 2015. – № 5 (49). – С. 127–134.

8. Білоцерковець М. А. Застосування теоретичних знань у навчальних евристичних ситуаціях / М. А. Білоцерковець // Педагогіка і психологія : збірник наукових праць. – Харків, 2015. – Вип. 49. – С. 67–76.

9. Білоцерковець М. А. Модель евристичного освоєння студентами теоретичних знань / М. А. Білоцерковець // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Херсон, 2016. – Вип. LXIX, т. 1. – С. 116–120.

10. Білоцерковець М. А. Професійні ситуації в евристичному навчанні гуманітарних дисциплін / М. А. Білоцерковець // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми, 2016. – № 10 (43). – С. 187–194.

11. Білоцерковець М. А. Евристичні механізми освоєння теоретичних знань з гуманітарних дисциплін / М. А. Білоцерковець // CADES International Education, Pedagogy and humanities research. – St. Louis, Missouri, USA, 2016. – P. 5–10.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

12. Білоцерковець М. А. Дидактичні умови освоєння теоретичних знань в евристичному навчанні при вивченні іноземної мови студентами немовних спеціальностей / М. А. Білоцерковець // Педагогічне забезпечення творчої самореалізації особистості в інноваційній освіті : матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції з міжнародною участю, (Суми, 21–22 листопада 2013 р.). – Суми, 2013. – С. 129–132.

13. Білоцерковець М. А. Формування теоретичних знань з іноземної мови при використанні методів евристичного навчання / М. А. Білоцерковець // Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів : викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 6–7 червня 2013 р.). – Київ, 2013. – С. 12–15.

14. Білоцерковець М. А. Оволодіння механізмами евристичного освоєння теоретичних знань / М. А. Білоцерковець // Дидактика Яна Амоса Коменського : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, (Умань, 25 листопада 2014 р.). – Умань, 2014. – С. 5–7.

15. Білоцерковець М. А. Діагностично-критеріальний інструментарій евристичного експерименту / М. А. Білоцерковець // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, (Суми, 26–27 березня 2015 р.). – Суми, 2015. – С. 82–84.

16. Білоцерковець М. А. Освоєння теоретичних знань в евристичних професійних ситуаціях / М. А. Білоцерковець // Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм : проблеми теорії і практики підготовки та перепідготовки освітянських кадрів : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Київ, 19–21 листопада 2015 р.). – Київ, 2015. – С. 15–18.

17. Білоцерковець М. А. Евристичне питання як механізм освоєння теоретичних знань з гуманітарних дисциплін / М. А. Білоцерковець // Stav, problemu a perspektivu pedagogickeho studia a socialnej prace : materially Medzinarodna vedecko-prakticka konferencia (Sladkovicovo, 28–29 oktobra 2016). – Sladkovicovo, 2016. – Р. 86–88.

18. Білоцерковець М. А. Значущість теоретичних знань з гуманітарних дисциплін у формуванні професійних компетенцій студентів аграрних ВНЗ / М. А. Білоцерковець // Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (Суми, 16–17 листопада 2016 р.). – Суми, 2016. – С. 14–17.

АНОТАЦІЇ

Білоцерковець М. А. Формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка – Суми, 2017.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування у студентів аграрних спеціальностей теоретичних знань в евристичному навчанні дисциплін гуманітарного циклу.

У дисертації з'ясовано теоретичні основи вивчення гуманітарних дисциплін студентами аграрних спеціальностей, визначено та обґрунтовано педагогічні умови і специфіку застосування евристичних освітніх технологій для формування теоретичних знань студентів аграрних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Експериментально випробувано модель і педагогічні умови формування теоретичних знань у студентів-майбутніх аграріїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, результатом реалізації яких є досягнення більшістю студентів високого й достатнього рівнів сформованості гуманітарних теоретичних знань. Підготовлено навчально-методичне забезпечення, що сприяє успішному формуванню теоретичних знань з

гуманітарних дисциплін на основі евристичних освітніх технологій у майбутніх фахівців аграрного профілю.

Ключові слова: теоретичні знання, евристичні технології, студенти аграрних спеціальностей, ВНЗ, гуманітарні дисципліни, педагогічні умови, модель.

Белоцерковец М. А. Формирование теоретических знаний студентов аграрных специальностей в процессе изучения гуманитарных дисциплин. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Сумской государственной педагогической университет имени А.С. Макаренко – Сумы, 2017.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы результативного формирования у студентов аграрных специальностей теоретических знаний в эвристическом обучении дисциплинам гуманитарного цикла.

В диссертации установлены теоретические основы изучения гуманитарных дисциплин студентами аграрных специальностей, определены и доказаны педагогические условия и специфика применения эвристических образовательных технологий для формирования теоретических знаний студентов аграрных специальностей в процессе изучения гуманитарных дисциплин. Экспериментально проверены модель и педагогические условия формирования теоретических знаний студентов аграрных специальностей в процессе изучения гуманитарных дисциплин, результатом реализации которой является высокий и достаточный уровень сформированных гуманитарных теоретических знаний. Подготовлено учебно-методическое обеспечение, которое способствует успешному формированию теоретических знаний по гуманитарным дисциплинам на основании эвристических образовательных технологий у будущих специалистов аграрного профиля.

Ключевые слова: теоретические знания, эвристические технологии, студенты аграрных специальностей, формирование теоретических знаний, гуманитарные дисциплины, педагогические условия, модель.

Bilotserkovets M. A. Formation of theoretical knowledge by students of agrarian professions in the process of studying humanities. – Manuscript.

The thesis on gaining the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko – Sumy, 2017.

The thesis is a theoretical and experimental study of the problem of the effective formation of theoretical knowledge by students of agricultural professions in the heuristic studying of humanities. Analysis of the regulatory basis, scientific works and practical experience has shown that the field of

professional activity of an agrarian specialist is constantly progressing in the direction of the "human-human" system, that is why the issue has arisen about the tendency to the humanization of the educational process in the higher agricultural school.

The humanitarian theoretical knowledge is the system that should ensure the integration of professional, linguistic, social and other areas of professional training of agricultural specialties' students. The humanitarian principles of professional training of students, mastering agrarian professions were substantiated on the basis of analysis of the legislative base, theory and study of empirical experience and the efficiency of formation of theoretical knowledge on the basis of heuristic technologies in the process of studying humanities has been proved. The pedagogical conditions for the efficient formation of theoretical knowledge by students of agrarian universities on the basis of heuristic technologies have been determined, scientifically substantiated and experimentally verified in the process of studying humanities (mastering heuristic technologies of theoretical knowledge formation the by students, the use of theoretical knowledge of humanities in heuristic professional situations, mastering the tools of heuristic diagnostic activity).

The model of formation of theoretical knowledge by students, who master agrarian professions has been experimentally tested in the process of studying humanities and resulted in the high and sufficient level of students' theoretical knowledge. The educational process of agricultural universities has been developed and implemented with teaching technics which contributes to the formation of theoretical knowledge on humanities from future specialists in the agricultural sector. The use of heuristic professional situations in the class envisaged the possibility to expand students' activity in the direction of contacts with employers, institutions of practical training or employment after the graduation, thus corrected the student's personal learning objectives focusing on future practical activities and encouraged students to learn pedagogy, foreign languages, psychology more profoundly.

Experimental work proved that the use of teaching and methodological support on the basis of heuristic educational technologies contributed to the formation of a stable motivation of agricultural specialties students to master theoretical knowledge on humanities, development of their creative potential, diagnostic and reflexive skills, productive thinking, creative self-realization.

Key words: theoretical knowledge, heuristic technologies, students of agrarian professions, formation of theoretical knowledge, humanities, pedagogical conditions, model.

Підписано до друку 30.10.2017 р. Формат 60x90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.

